

LUKIOKOULUTUKSEN KEHITTÄMISTYÖRYHMÄ

Työryhmän toimeksianto

Lukiokoulutuksen kehittämiseen liittyen Opetusministeriö asetti 6.8.2008 työryhmän valmistelemaan toimenpide-ehdotuksia lukiokoulutuksen kehittämiseksi. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaisesti ehdotusten valmistelun lähtökohta oli yleissivistyksen vahvistaminen. Ehdotuksessa tuli tarkastella lukiokoulutuksen kehittämistä laaja-alaisesti ottaen huomioon lukiokoulutuksen koulutustarpeet tulevaisuudessa. Työryhmän tuli pohtia muun muassa oheisia kysymyksiä ehdotuksia valmistellessaan:

- millaiset tulisi olla lukiokoulutuksen yleiset tavoitteet ja lukiokoulutuksen antama yleissivistys muuttuvassa yhteiskunnassa
- miten lukiokoulutuksen vetovoima, tarjonta ja saavutettavuus turvataan
- mitkä ovat kansainvälistymisen vaikutukset ja millaisia valmiuksia kansainvälistymiselle lukiokoulutuksen tulisi luoda
- mitä lukio-opiskelijaksi hakeutuvilta edellytetään ja mikä on lukiokoulutuksen mitoitus
- mikä on opinto-ohjauksen, erilaisten lahjakkuuksien huomioimisen, erityisopetuksen ja muiden opiskelijan tukitoimien järjestämistarve ja asema
- miten lukioiden oppilashuolto olisi järjestettävä
- miten rahoitusta tulisi kehittää ja opiskelijalle aiheutuvia kustannuksia pienentää
- miten ylioppilastutkintoa tulisi kehittää.
- mikä on erityisen koulutustehtävän asema ja tarve.

Toimeksiannon mukaan työryhmä tulee tehdä ehdotukset lukiokoulutuksen kehittämiseksi 30.10.2010.

TYÖRYHMÄN KESKUSTELUSSA OLLEITA ALUSTAVIA NÄKEMYKSIÄ

1. Yleissivistys ja tulevaisuuden tiedot, taidot ja arvot

Yhteiskunnan muutos asettaa jatkuvasti uusia haasteita, kukin kansalainen tarvitsee useita avaintaitoja rakentaakseen tulevaisuutta. Myös lukiossa on otettava huomioon avaintaidot suhteessa tieteen ja teknologian ja kulttuurin kehitykseen. Tämä edellyttää elinikäisen oppimisen valmiuksia. Kaikissa avaintaidossa on tärkeitä teemoja kuten: kriittinen ajattelu, luovuus, aloitteellisuus, ongelmanratkaisu, riskinarviointi, päätöksenteko, kokonaisuuksien hallinta ja tunteiden rakentava hallinta.

- *Yleissivistyksen tulee olla monipuolista ja sen tulisi edistää ja vahvistaa tasapainoisesti seuraavia kompetensseja/taitoja ja valmiuksia kuten: matemaattisen ajattelun valmiudet, luonnontieteiden keskeisten ilmiöiden ymmärtäminen, monipuolinen äidinkielen ja vieraiden kielten taito, eettisten ja uskonnollisten elämänskatsomusten ymmärtäminen, kulttuurin ja historian vaikutusten ymmärtäminen ihmisten elämänmuotoihin, riittävät mahdollisuudet taiteellisiin ja liikunnallisiin kokemuksiin.*

- *Kokonaisuuksien hallintaan valmentavaa ja erioppiaineita integroivaa oppimista tulisi lisätä. Näille opinnoille tulisi määritellä tavoitteet, keskeiset sisällöt ja tuntimäärät. Muutos vaatii uudenlaista pedagogista lähestymistä. Kuitenkin oppiainejakoisuus tulisi olemaan jatkossakin lukion rakenteellinen perusta.*
- *Tiedollisesta oppimisesta tulisi edetä kohden taitoja, osaamista ja valmiuksia. Tulevaisuudessa tarvitaan entistä enemmän taitoa hallita kokonaisuuksia, kommunikaatiotaitoja, kielitaitoa, matemaattisia taitoja, yhteiskunnallisia toimintataitoja, oppimaan oppimisen taitoja.*
- *Opetussuunnitelmien sisältöjä tulisi keventää ja opiskelua suunnata nykyistä enemmän prosessien opiskeluun ja taidolliseen osaamiseen.*

2. Lukiokoulutuksen rakenne, tavoitteet ja sisällöt

Lukiokoulutuksen rakenne määritellään lainsäädännössä ja tuntijaossa. Lukiolain mukaan lukion oppimäärä on laajuudeltaan kolmivuotinen ja se tulee suorittaa enintään neljässä vuodessa, jollei opiskelijalle perustellusta syystä myönnetä suoritusaikaa pidennystä.

- *Lukion oppimäärän olisi jatkossakin laajuudeltaan kolmivuotinen ja se voidaan suorittaa enintään neljässä vuodessa.*
- *Lukion opetussuunnitelma säilyisi edelleen kurssimuotoisena.*
- *Säädösten keskinäistä suhdetta tulisi selkiyttää ja säätelyn määrää arvioida (lukiolaki, lukioasetus, valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksen valtakunnallista tavoitteista ja tuntijaosta, valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet, koulutuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelma).*
- *Aikuisten ja nuorten oppimäärien vastaavuutta tulee selkiyttää opiskelijan siirtyessä nuorten lukiokoulutuksesta aikuisopiskelijoiksi.*
- *Opiskelijan valinnaisuutta tulee lisätä vähentämällä pakollisten aineiden tai pakollisesti tarjottavien kurssien kokonaismäärä nykyisestä.*
- *Koulumuotojen yhteistyötä tulee lisätä opiskelijan valinnanmahdollisuuksien lisäämiseksi ja tulevien opiskeluvaihtoehtojen selkiyttämiseksi*

3. Opetussuunnitelma, pedagogiikka ja oppimisympäristöt

- *Opetussuunnitelman perusteissa tulee ottaa huomioon muutokset tulevaisuudessa tarvittavista tiedoista ja taidoista (yleissivistys). Perusteet tulee laatia entistä enemmän kokonaisuuksien hallinnan, monitieteellisyyden ja tarvittavien taitojen näkökulmista.*

- *Opetussuunnitelmien eri oppiaineiden tiedollisten sisältöjen laajuutta tulee tarkistaa ja sisällyttää nykyajan ja tulevaisuuden tietojen ja taitojen oppiminen osaksi opetussuunnitelmia ja käytännön opetusta.*
- *Opetussuunnitelman perusteet valmistellaan verkostomaisessa yhteistyössä eri tahojen kanssa.*
- *Lukion pedagogiikka ja siihen sisältyvä opettajuuden muutos on keskeisessä asemassa muutosten toteutuksessa, jonka vuoksi sen kehittämiseen tulee suunnata voimavaroja mm. opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen kautta sekä välittämällä uudistukseen liittyviä hyviä pedagogisia malleja ja kokemuksia*
- *Tulee suunnata voimavaroja koulurakennusten kuntoon ja tilojen saattamiseen vastaamaan nykyaikaisen oppimisympäristön vaatimuksia.*

4. Lukiokoulutuksen mitoitus ja saavutettavuus

- *Tavoitteena lukiokoulutuksen alueellisen saavutettavuuden turvaaminen. Haetaan erilaisia tarkoituksenmukaisia ratkaisuja/ malleja*
- *Alueellisen opetustarjonnan rakentamista tulee tukea osana valtakunnallista oppimisympäristöjen kehittämistä. Tämä opetustarjonta toteutuisi verkko- ja monimuoto-opetuksena.*
- *Lukiokoulutuksen määrällistä aloittajatarvetta voidaan arvioida suhteessa lukioikäisten muutoksiin, korkeakoulutuksen volyymi ja yhteiskunnan tuleviin koulutustarpeisiin. Näillä perustella voidaan arvioida olevan tarve antaa vähintään puolelle perusopetuksen päättävästä ikäluokasta lukiokoulutus jatkossa. Määrällisestä mitoituksesta päättävät koulutuksen järjestäjät tai alueet.*
- *Käynnistetään maahanmuuttajien lukiokoulutukseen valmistava koulutus. Opinnot keskittyisivät suomen/ruotsin kielen opiskeluun sekä kulttuuri- ja opiskelutaitojen opiskeluun. Opinnot olisivat osittain kaikille yhteisiä, mutta osa olisi opiskelijan vapaasti valittavia lukion kurssitarjonnasta. Opinnot olisivat hyväksiluettavissa lukion oppimäärään jos/kun opiskelija jatkaa lukio-opintojaan. Valmistavan opetuksen laajuus olisi vuoden ja kustannuksiin tulisi erillinen rahoitus. Valmistavan koulutuksen jälkeen maahanmuuttajanuoret voivat hakea lukiokoulutukseen yhteishaun kautta.*
- *Lukiokoulutuksessa oleville vieraskielisille opiskelijoille tarjotaan tehostetusti suomi/ruotsi toisena kielenä opetusta erillisrahoituksella.*

5. Opettajien määrä, kelpoiset, opetushenkilöstön perus- ja täydennyskoulutus sekä rehtorit ja muu henkilöstö

Opettajat Suomessa 2008-julkaisun mukaan kaikista opettajista 93,7 prosenttia oli muodollisesti kelpoisia hoitamaansa tehtävään Rehtoreista ja päätoimisista opettajista vastaava osuus oli 96,1 prosenttia.

Tavallisimpia muodollisen kelpoisuuden puuttumisen syitä olivat tutkinnon tai opettajan pedagogisten opintojen puuttuminen. Tehtävätyypeittäin tarkasteltuna muodollista kelpoisuutta vailla olevia opettajia oli lähinnä sivutoimisissa ja päätoimisissa tuntiopettajissa. Lukiokoulutuksessa tehtävänsä muodollisesti kelpoisten opettajien suhteellinen osuus on kasvanut kevätlukukaudesta 2005 kevätlukukauteen 2008 2,3 prosenttiyksiköllä.

- *Lukion opettajien kelpoisuustilanne on tällä hetkellä hyvä. Seurataan kehitystä ja kiinnitetään erityistä huomiota eläköitymiskehitykseen. Täydennyskoulutusta kehitetään yhteistyössä kuntien ja muiden opetuksen järjestäjien kanssa.*
- *työryhmän uudistusehdotusten toiminnallinen ja pedagoginen toteutuminen ja niihin liittyvä johtajien ja muun henkilöstön osaaminen varmistetaan pätevyitys- ja täydennyskoulutuksella*

6. Opiskelijoiden yksilölliset erityistarpeet ja tukitoimet

Arviointineuvoston tutkimuksessa (2009) todeta, että opiskelun tuen ja erityisopetuksen tarve ilmenee kuitenkin selkeästi kaikista tuloksista. Erityisen tuen ja erityisopetuksen tarpeen määrä vaihtelee kouluittain ja alueittain, samoin vaihtelee tuen järjestäminen. Tuen rakenteita ja käytänteitä ei ole suunniteltu kaikissa kouluissa eikä henkilöstöä ole riittävästi. Opiskelijat ovat eriarvoisessa asemassa riippuen siitä, missä he opiskelevat.

- *Pyritään varmistamaan yhdenmukaiset mahdollisuudet opiskelijoille saada riittävästi opiskelijahuolto- sekä muita erityisen tuen palveluita*
- *Kehitetään edelleen yhteisöllisyyttä tukevia toimintamuotoja, toimintakulttuuria ja yhteistyörakenteita.*
- *Kehitetään koulujen kykyä tunnistaa erityisen tuen tarpeet*

7. Opinto-ohjaus

- *Kukin lukio-opiskelija laatii jatko-opintoihin orientoivan henkilökohtaisen jatko-opintosuunnitelman, joka sisällytetään henkilökohtaiseen suunnitelmaan opintojen etenemisestä (opiskelusuunnitelma). Jokaisella lukion opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ohjausta suunnitelman laatimisessa. Jatko-opintoihin orientoivan henkilökohtaisen jatko-opintosuunnitelman tekemisen ohjaamisesta vastaa lukion opinto-ohjaaja.*

- *Lukiokoulutuksen, korkeakoulujen ja työelämän välistä yhteistyötä lisätään opiskeluvalmiuksien parantamiseksi, työelämä tietouden lisäämiseksi ja nykyistä selkeämmän näkemyksen luomiseksi jatko-opintoihin hakeutumisesta.*
- *Koko kouluyhteisön osuutta opinto-ohjauksesta korostetaan ja kehitetään (mm. ryhmäohjaus, tutor toiminta), jolloin voidaan entistä paremmin tukea ja ohjata opiskelijan lukio-opintojen etenemistä.*
- *Lukiolaissa säädetään, että opiskelijalle tulee antaa myös opinto-ohjausta. Ryhmämuotoisen ohjauksen lisäksi opiskelijalla on oikeus saada tarpeidensa mukaisesti yksilöllistä opinto-ohjausta tai asiasta suositus.*

8. Opiskelijan oppimisen arviointi

Opetusministeriön työryhmän (2010:11) ehdotusta ylioppilastutkinnon painoarvon lisäämistä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa on pidettävä oikeasuuntaisena tavoitteena. Ylioppilastutkinto kuvaa kuitenkin vain osittain lukio-opintoja ja osaamista. Lukion päättöarviointi ja ylioppilastutkinto muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden, joka tulisi ottaa huomioon valinnoissa. Tutkinnon liiallisella korostamisella voi olla lukio-opiskelua ohjaava vaikutus myönteisine ja kielteisine seurauksineen. Tutkinnon kokeiden hyödyntämismahdollisuudet vaihtelevat myös aineittain. On monia sellaisia yliopistollisia oppiaineita, joita tutkinnossa ei mitata. Samoin ylioppilastutkinto kuten pääsykokeetkin mittaavat pääasiassa analyyttistä lahjakkuutta. Kuitenkin jatko-opinnoissa korostuu lukio-opintoja enemmän syntetisoiva lahjakkuus. Sen vuoksi korkeakoulujen opiskelijavalinnan tulisi olla riittävän monipuolista, jotta se mahdollistaisi erilaisten lahjakkuuksien ja optimaalisimman opiskelijajoukon valikoitumisen opintoihin.

- *Lukiokoulutuksessa lisätään tieto- ja viestintäteknologian (TVT) käyttöä opetuksessa ja opiskelijan oppimisen arvioinnissa ja ylioppilastutkinnossa siten, että se käyttö mahdollistuu tutkinnossa vuodesta XX lukien.*

Vaihtoehto a) Käynnistetään kehittämishanke, jossa luodaan opetukselliset ja tutkinnon toteutukselliset valmiudet TVT:n käyttöönotolle tutkinnossa. Tällöin selvitetään, mihin kokeisiin ja oppiaineisiin TVT parhaiten soveltuu sekä laaditaan mallikokeita esitestauksineen. Opetushallitus käynnistää tutkinnon kehittämisen rinnalle pedagogisen kehittämistyön ja koulutuksen opettajille, jolla luodaan yhdenvertaiset valmiudet opiskelijoille TVT:n käytölle.

Vaihtoehto b) Käynnistetään valtakunnallinen ylioppilastutkinnon kokeilu TVT:n hyödyntämiseksi ylioppilastutkinnon kokeissa. Kokeilussa voidaan testata, miten TVT soveltuu eri kokeisiin. Asiasta säädetään lailla. Samanaikaisesti Opetushallitus käynnistää pedagogisen kehittämistyön ja koulutuksen opettajille, jolla luodaan yhdenvertaiset valmiudet opiskelijoille TVT:n käytölle.